

Näkökulmia Valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen.

Professori Jussi Välimaa, johtaja

26.1.2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Muutama yleinen huomio

- ✧ Kannatettavia lähtökohtia skenaariotyölle: 1) ”skenaariot eivät ole ennustuksia vaan mahdollisia vaihtoehtoisten kehityskulkujen (s.12) kuvauksia”; 2) ” Ennakointityössä on ennen kaikkea kyse keskustelun ja ajattelun taidosta; *keskeistä on omien ajatusmallien, olettamusten ja ajattelun rajoitusten tunnistaminen ja kyseenalaistaminen.*” (s. 13)
- ✧ En arvioi itse skenaarioita, joista yksi on utopia (**Yhteistyön maailma**), toinen dystopia (**Murtuva maailma**) ja kaksi muuta siltä väliltä (**Kiihtyneen kilpailun maailma**/ nykymeno kiihtyy; **Itäinen maailma**/Kiina dominoi).
- ✧ Skenaariot on tehty ilmeisen asiantuntevasti ja tulevaisuudentutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Tulevaisuuteen vaikuttavat muutostekijät ovat yleisesti käytettyjä: yhteiskunnalliset, teknologiset, taloudelliset, ympäristölliset sekä poliittiset muutokset

Skenaariotyön lähtökohdat (tavoitteet)

✧ **Päätavoitteet:**

1. edistetään rauhaa, turvallisuutta, vakautta, hyvinvointia, kestävä kehitystä, demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista.

✧ **Päätavoitteista johdetaan tarkentavia tavoitteita:**

2. Ylläpidetään hyvinvointiyhteiskuntaa; ratkaistaan kestävyysvaje ja varmistetaan hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja.
3. Tuetaan kestävä kasvua.
4. Hillitään ilmastonmuutosta, torjutaan luontokatoa ja siirrytään vähähiiliseen talouteen.
5. Turvataan tulevien sukupolvien kestävä elämän mahdollisuudet

✧ **= Skenaarioissa on järkeä, jos hyväksytään nämä lähtökohdat skenaariotyölle**

Muutama kriittinen huomio skenaariotyöstä

- ✧ Skenaariotyössä on kysymys siitä, millaisen tulevaisuuden Suomen haluamme.
- ✧ Tämä on poliittinen päätös. Tästä syystä myös Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko on mitä suurimmassa määrin poliittinen asiakirja.
- ✧ Ensimmäisen osan valmisteluryhmän sukupuolijako ei ollut tasapainoinen: 14 naisoletettua ja 3 miesoletettua...
- ✧ Tulevaisuustyö on uudenlainen suunnitteluideologia
- ✧ Tavoitteena usein sitouttaa toimijat (visioiden, tiekarttojen ja strategioiden) perusolettamuksiin

Prosessista (1)

- ✧ **Lähtökohta:** ”Selonteko on tehty virkatyönä yhteistyössä kaikkien ministeriöiden kanssa valtioneuvoston kanslian koordinoimana ja laajasti yhteiskuntaa osallistaen” (s. 15).
- ✧ Kysymys kuuluu, ketkä ovat yhteiskunta?
- ✧ **1) valikoidut kansalaiset** $\Leftrightarrow$ 50 dialogia: ihmisiä eri taustoista. Erätauko-säätiö organisoijana.
- ✧ **2) Valtionhallinnon virkamiehet**, jotka ovat tehneet yhteiskehittämistä ja laajaa yhteistyötä. ”Selontekoon virkatyönä tuotettu ennakointitieto on kasvattanut valtionhallinnon ennakointikyvykkyyttä.”
- ✧ ”Prosessin eri vaiheissa on järjestetty niin ministeriökohtaisia kuin poikkihallinnollisiakin työpajoja.”

Prosessista (2)

- ✧ **3) Asiantuntijat ja tutkijat**, jotka ovat auttaneet mm. muutostekijöiden tunnistamisessa, tulevaisuuden kehitykseen liittyvän epävarmuuden hahmottamisessa, hypoteeseissa epävarmuuksista ja vaihtoehtoisista kehityskuluista sekä vaikutusten pohtimisessa.
- ✧ **Mitä/ketä puuttuu?**
- ✧ -tieto osallistujien taustoista (ikä, sukupuoli, sosio-ekonominen tausta)
- ✧ -liike-elämä ja teollisuus

Mitä jäin kaipaamaan?

- ✧ On helpompi kirjoittaa pitkään ja laveasti kuin täsmällisesti ja tiiviisti... millainen on komitean suunnittelema hevonen?
- ✧ Kaikki tekijät on yritetty ottaa huomioon => hämärtyy se, mikä on tärkeysjärjestys: ympäristö (1.), talous, koulutus ja osaaminen (2), demografia & terveys?

Tulevaisuuteen varautuminen positiivista itsessään

- ✧ positiivista poikkihallinnollinen yhteistyö ⇔ hallinnon siiloutuminen
- ✧ Positiivista tulevaisuuteen varautuminen, erilaisten mahdollisuuksien pohdinta
- ✧ Haruki Murakami (IQ84): **historian kenties ainoa opetus on se, että kukaan ei tiedä, mitä tapahtuu seuraavaksi.**
- ✧ Halvaannuttava vai voimauttava havainto?
- ✧ 1) mikään ei ole varmaa; 2) mahdollisia tulevaisuuksia on aina monta; 3) meidän on mahdollista vaikuttaa siihen, millaisessa tulevaisuudessa elämme; 4) meidän täytyy olla ahdistumatta siitä, että asiat eivät mene kuten haluamme;
- ✧ Täytyy olla sinnikäs ja toimia järkevästi parhaan käytettävissä olevan tiedon perusteella.

Osaaminen kriittisenä menestystekijänä???

- ✧ Tässä osiossa ei ole tulevaisuuden kannalta mitään uutta näkemystä. Lähinnä voivottelua viimeaikaisista trendeistä.
- ✧ Puuttuu ymmärrys koulutuksen ja tutkimuksen vahvasta tuesta ja kiinnittymisestä yhteiskunnan kehitykseen, sillä koulutusjärjestelmä on ainoa yhteiskunnallinen instituutio, joka auttaa luomaan uusia tulevaisuuksia niin yksilöille, yhteiskunnalle kuin talouselämällekin.
- ✧ Puuttuu rohkeus sanoa, että peruskoulumme vaatii päivittämistä: yhteiskuntana meidän on mietittävä yhdessä (parlamentaarisesti), **millaisen yhteiskunnan haluamme luoda koulutuksen tukemana.**

Kiitos!

